

Com ser antiracista

Ibram X. Kendi

Traduït per Josefina Caball i Blanca Busquets

Un manual sobre el racisme sistèmic de la nostra societat i de com conflueix amb altres opressions com el gènere, la classe o la sexualitat.

Raig verd
editorial

Índex

<i>La meva presentació racista</i>	II
<i>Capítol 1. Definicions</i>	21
<i>Capítol 2. Consciència en conflicte</i>	34
<i>Capítol 3. Poder</i>	46
<i>Capítol 4. Biologia</i>	56
<i>Capítol 5. Etnicitat</i>	70
<i>Capítol 6. Cos</i>	85
<i>Capítol 7. Cultura</i>	99
<i>Capítol 8. Conducta</i>	111
<i>Capítol 9. Color</i>	129
<i>Capítol 10. Blanc</i>	147
<i>Capítol 11. Negre</i>	164
<i>Capítol 12. Classe</i>	181
<i>Capítol 13. Espai</i>	199
<i>Capítol 14. Gènere</i>	216
<i>Capítol 15. Sexualitat</i>	230
<i>Capítol 16. Fracàs</i>	240
<i>Capítol 17. Èxit</i>	259
<i>Capítol 18. Supervivència</i>	272
<i>Agraïments</i>	285
<i>Notes</i>	290

La meva presentació racista

Jo detestava els trajos i les corbates. Durant disset anys havia viscut envoltat de gent que es mudava per anar a l'església, amb corbates asfixiants i barrets d'ales amples. El meu vestuari d'adolescent mostrava l'actitud desafiant del fill d'un predicador.

Era el 17 de gener de 2000. Aquell dilluns al matí van venir més de tres mil persones negres, a més d'unes quantes de blanques, totes ben endiumenjades, a la Hylton Memorial Chapel, al nord de Virgínia. Els meus pares estaven perplexos. El seu fill, que sempre s'embarbussava quan parlava, havia aconseguit arribar a la final del concurs d'oratória Martin Luther King, del comtat de Prince William.

No m'hi vaig presentar amb coll blanc sota un trajo fosc i una corbata també fosca, com la majoria dels meus competidors. Lluïa una americana cridanera d'un marró daurat, una camisa negra molt elegant i una corbata ratllada de colors vius. Les vores dels pantalons, negres i folgats, em queien sobre les botes de color crema. Ja havia suspès la prova de respectabilitat abans d'obrir la boca, però, tot i així, els meus pares, la Carol i en Larry, eren tot somriures. No recordaven l'última vegada que m'havien vist vestit amb una americana i una corbata, encara que fossin tan llampants i extremades.

Però no era només la meva roba que no encaixava en l'escena. Els meus competidors eren prodigis acadèmics. Jo no. La meva puntuació mitjana, la GPA, no arribava a notable; a l'examen d'accés a la universitat, el SAT, vaig arribar amb prou feines a un aprovat alt. Les universitats reclutaven els meus competidors. Jo estava content d'haver rebut per sorpresa la carta d'admissió de dues universitats a les quals havia enviat una sol·licitud sense gaire convicció.

Poques setmanes abans, jo era a la pista de bàsquet amb el meu equip de l'institut, escalfant amb entrades en fila cap a cistella. El pare, metre noranta i noranta quilos, va aparèixer a l'entrada del gimnàs. Va avançar xino-xano per la pista de bàsquet, movent els braços, llargs com els té, per cridar-me l'atenció, i avergonyint-me davant del «jutge blanc». Típic del pare. Tant li feia el que poguessin pensar els blancs d'ell. Rarament, o potser mai, fingia que estava content, parlava amb un to calmos forçat, amagava la seva opinió o evitava fer una escena. Jo estimava i odiava el pare perquè vivia a la seva manera en un món que nega als negres el dret de viure a la seva manera. Era una actitud desafiant per la qual, en una altra època i en un altre lloc, hauria pogut ser linxat per una turba, o avui dia per homes amb insígnia.

M'hi vaig acostar mig corrent abans que es fiqués entremig de les files dels llançaments. Amb una eufòria inusual, em va donar un sobre de paper Manila.

—Ha arribat això per a tu, avui.

Em va indicar que obrís el sobre allà mateix, al mig de la pista, davant les mirades dels estudiants i els professors blancs.

Vaig treure'n la carta i la vaig llegir: m'havien admès a la Universitat de Hampton, situada al sud de Virgínia. La meva sorpresa va esclatar en una felicitat inexpressable. Vaig abraçar el pare i vaig fer un sospir. Les llàgrimes se'm barrejaven amb la suor calenta de la cara. Les mirades escrutadores dels blancs del voltant es van esvaïr.

Jo em pensava que era estúpid, massa ruc per anar a la universitat. És clar que la intel·ligència és una cosa tan subjectiva com la bellesa. Però, per jutjar-me a mi mateix, jo em guiava per criteris «objectius», com les notes dels exàmens i els informes. No és estrany que només enviés dues sol·licituds d'ingrés: una a la Universitat de Hampton i l'altra a la institució a la qual finalment vaig anar, la Universitat Agrònoma i Mecànica de Florida (Florida A&M University). Menys sol·licituds volia dir menys possibilitats de rebuig, i jo estava convençut que aquestes dues

universitats històricament negres¹ no m'acceptarien. Per què cap universitat hauria de voler al seu campus un idiota que era incapaç d'entendre Shakespeare? No se'm va acudir mai que potser no m'esforçava prou per entendre'l, i per això vaig deixar la classe d'Anglès II del Batxillerat Internacional de l'últim any. És clar que aquells anys no llegia gairebé res.

Potser si llavors hagués estudiat història, hauria après alguna cosa sobre la importància de la ciutat a la qual s'havia traslladat la meua família des de Nova York el 1997. Hauria après alguna cosa sobre tots aquells monuments confederats que veia al meu voltant a Manassas, Virgínia, com el dedicat a l'exèrcit caigut de Robert E. Lee. Hauria entès per què hi havia tants turistes que anaven al Manassas National Battlefield Park per reviuir la glòria de les victòries confederades a les batalles de Bull Run durant la guerra de Secessió. Va ser aquí que el general Thomas J. Jackson es va guanyar el sobrenom de «Stonewall» (Muralla de Pedra), per la seva defensa obstinada de la Confederació. Els virginians del nord mantenien la muralla intacta després de tots aquests anys. Hi havia algú que s'adonés de la ironia del fet que en aquell concurs d'oratória Martin Luther King, jo, que feia una vida de negre lliure, representés l'Institut Stonewall Jackson?

Les encantadores membres de l'associació femenina Delta Sigma Theta, organitzadores de l'acte i orgulloses dignatàries, i els concursants seien tots dalt de la tarima del púlpit. (Érem un grup massa nombrós per poder dir que sèiem dins de l'espai del púlpit.) El públic seia en files disposades al voltant de la llarga tarima en forma d'arc, la qual cosa deixava espai perquè els oradors poguéssim anar als costats més allunyats de la capella mentre fèiem el discurs; a més a més, els cinc graons de

¹ En anglès HBCU (Historically Black Colleges and Universities), centres d'ensenyament superior per a negres fundats abans de la Llei dels Drets Civils del 1964, sobretot després de la guerra de Secessió i als estats del sud. (*N. de les T.*)

la tarima ens permetien baixar i introduir-nos entre el públic, si volíem.

Els alumnes dels últims anys de primària havien fet uns discursos d'una maduresa sorprenent. El cor infantil havia cantat amb molt entusiasme darrere nostre. El públic estava altre cop assegut i esperava en silenci i expectació el discurs dels tres oradors de secundària.

Jo vaig ser el primer; finalment m'acostava al punt culminant d'una experiència que ja m'havia canviat la vida. Després d'haver guanyat el concurs al meu institut mesos abans i de ser reconegut com el «millor davant dels jutges» en una competició del comtat feia unes quantes setmanes, la confiança en la meva capacitat per als estudis havia augmentat considerablement. Si d'aquella experiència n'havia sortit traspuant seguretat davant la perspectiva d'anar a la universitat, a l'institut, quan tot havia començat, no en tenia ni una gota. Encara ara em pregunto si el concepte negatiu que tenia aleshores de la meva gent em venia del concepte tan dolent que tenia de mi mateix. O si era el mal concepte que tenia de la meva gent el que accentuava el mal concepte que tenia de mi mateix. Com en el cas de la famosa pregunta sobre l'ou i la gallina, la resposta és menys important que el cicle que descriu. Les idees racistes fan que les persones de color es menystinguin a si mateixes, cosa que les fa més vulnerables a les idees racistes. Les idees racistes fan que les persones blanques es valorin més a si mateixes, i això les fa més susceptibles a les idees racistes.

Jo em pensava que era un alumne mediocre, i per tots costats m'arribaven missatges —dels negres, dels blancs, dels mitjans de comunicació— que em deien que el motiu de la meva mediocritat estava en la meva raça... cosa que encara em descoratjava i desmotivava més per als estudis... i això em refermava més encara en la idea que els negres no eren gaire estudiosos... cosa que encara em causava més desesperació o indiferència... i així successivament. En cap moment no vaig sotmetre aquest cicle a una anàlisi més profunda de les meves

circumstàncies i mancances concretes ni a una mirada crítica respecte de les idees de la societat que em jutjava, sinó que el cicle va anar consolidant dins meu les idees racistes fins que vaig estar a punt per predicar-les a d'altres.

Recordo el concurs Martin Luther King amb afecte. Però quan em ve a la memòria el discurs racista que vaig fer, em puguen els colors a la cara.

—Quin seria el missatge del doctor King per al mil·lenni? Imaginem un doctor King de setanta-un anys enfadat... —I vaig pronunciar el meu discurs, un reescalfat del «Tinc un somni» de King.

Vaig començar dient que l'emancipació de l'esclavitud va ser un fet joiós. Però:

—Ara, cent trenta-cinc anys més tard, el negre encara no és lliure. —Aquí ja parlava amb contundència, amb un to irat, més a l'estil de Malcolm X que de King.— La ment dels nostres joves encara està en captivitat!

No vaig dir que la ment dels nostres joves encara és captiva de les idees racistes, com diria ara.

—Es pensen que està molt bé ser els més temuts de la nostra societat! —vaig dir, com si fos culpa seva que fossin tan temuts.

»Es pensen que està molt bé no pensar! —vaig continuar amb ímpetu, plantejant la clàssica idea racista que els joves negres no valoren tant l'educació com els que no són negres. No semblava important que aquesta idea tan estesa partís d'anècdotes en comptes de fomentar-se en proves sòlides. Així i tot el públic em va animar amb els seus aplaudiments. Vaig continuar disparant idees racistes no demostrades i rebutades sobre tots els punts negatius dels joves negres; irònicament, ho feia el dia que se n'exposaven davant de tothom totes les coses bones.

Vaig posar-me a caminar frenèticament amunt i avall pel passadís que duia al púlpit, agafant embranzida.

—Es pensen que està molt bé fer pujar l'índex d'embarassos! —Aplaudiments.— Es pensen que està bé limitar els seus somnis als esports i a la música! —Aplaudiments.

Que potser no em recordava que era jo, i no pas «els joves negres», qui havia limitat els seus somnis als esports? I parlava dels joves negres en tercera persona, «ells». Qui carall em pensava que era, jo? Segons semblava, el fet de ser en aquell escenari il·lustre m'havia enlairat per damunt del terreny dels joves negres normals, i per tant, inferiors, i m'havia introduït en el dels rars i excepcionals.

Endinsat en els meus deliris oratoris encoratjats pels aplaudiments, no m'adonava que dir que un grup racial té tal defecte és dir que aquest grup racial és d'alguna manera inferior. No m'adonava que dir que un grup racial és d'alguna manera inferior és una idea racista. Em pensava que feia un servei a la meva gent, però en realitat servia idees racistes sobre la meva gent a la meva gent. Aparentment, el jutge negre s'ho empassava tot i em donava copets a l'esquena perquè n'hi donés més. I jo vaig continuar donant-n'hi.

—Tenen la ment captiva, i els nostres adults els fan costat mentalment —vaig dir, assenyalant el públic amb la mà—, perquè d'alguna manera pensen que la revolució cultural que van iniciar el dia que va néixer el meu somni s'ha acabat.

»Com es pot haver acabat, quan moltes vegades fracassem perquè ens falta fortalesa interior? —Aplaudiments.

»Com es pot haver acabat quan els nostres fills surten de casa sense saber ser ells mateixos, només sabent no ser ells mateixos? —Aplaudiments.

»Com es pot haver acabat si tot això passa dins la nostra comunitat? —vaig preguntar abaixant la veu—. I per tant us dic, amics meus, que potser aquesta revolució cultural no s'acabarà mai, però jo encara tinc un somni...

Encara ara tinc un malson: el record d'aquell discurs sempre que em veig amb cor d'evocar-lo. Em costa de creure que hagués acabat la secundària l'any 2000 pregonant tantes idees racistes. La cultura racista m'havia proporcionat la munició per disparar als negres, per disparar-me a mi mateix, i jo l'havia acceptat i fet servir. El racisme interioritzat és el veritable crim dels negres contra els negres.

Era un ingenu, un imbècil que aquell dia Martin Luther King del 2000 va veure les dificultats que encara tenen els negres i va arribar a la conclusió que ells mateixos eren el problema. Aquesta és la funció lògica de les idees racistes, i de qualsevol tipus de fanatisme en termes generals: manipular-nos per fer-nos creure que les persones són el problema, en comptes de les polítiques que les fan caure a la trampa.

Les paraules del quaranta-cinquè president dels Estats Units ofereixen un exemple clar de la manera com aquesta classe de llenguatge i de pensament racista funciona. Molt abans de ser elegit president, a Donald Trump li agradava dir: «La ganduleria és un tret dels negres».² Quan va decidir presentar-se a les eleccions per a la presidència, el seu pla per fer que els Estats Units tornessin a ser un gran país consistia a denegar els immigrants llatinoamericans titllant-los de criminals i violadors i demanar milions de dòlars per aixecar un mur fronterer que n'impedís l'entrada. Va prometre «un bloqueig total a l'entrada de musulmans als Estats Units». Un cop va

2 A John R. O'Donnell, *Trumped!: The Inside Story of the Real Donald Trump—His Cunning Rise and Spectacular Fall* (Nova York: Simon & Schuster, 1991). O'Donnell va ser president de la junta de l'hotel i casino Trump Plaza d'Atlantic City. A les seves memòries, va reproduir la crítica que va fer Trump d'un comptable negre. Aquesta és la citació sencera: «Paios negres comptant els meus diners! Ni parlar-ne! L'única classe de persones que vull que compti els meus diners són tipus baixos que portin quipàs cada dia. [...] Penso que aquest home és gandul. I probablement no és culpa seva, perquè la ganduleria és un tret dels negres. I tant que ho és! Ho crec de debò. No hi poden fer res». Trump primer va negar que hagués dit això, però més endavant va dir a un periodista de *Playboy*: «Això que va escriure O'Donnell de mi probablement és veritat». Vegeu Mark Bowden, «The Art of the Donald: The Trumpster Stages the Comeback of a Lifetime», *Playboy*, maig de 1997.

ser elegit president, dia sí dia també deia «estúpids» als seus detractors negres. Dels immigrants d'Haití assegurava: «Tots tenen la sida»; d'altra banda, a l'estiu del 2017 lloava els supremacistes, qualificant-los de «molt bona gent».

I al mig de tot això, quan algú assenyalava allò que era obvi, Trump responia amb variants de la mateixa cançó de sempre: «No, no. No soc racista. Soc la persona menys racista que ha entrevistat mai», «que ha conegut mai», «que ha trobat mai». Si bé la conducta de Trump podria ser excepcional, les seves refutacions són habituals. Quan se senten idees racistes, de seguida hi ha algú que nega que aquestes idees siguin racistes. Quan es parla de polítiques racistes, de seguida hi ha algú que nega que aquestes polítiques siguin racistes.

La negació és el pols del racisme que batega més enllà de les ideologies, les races i les nacions. Batega dins nostre. Molts dels que critiquem les idees racistes de Trump neguem amb vehemència les nostres. Quantes vegades, així que algú qualifica de racista alguna cosa que hem fet o dit, ens hem posat automàticament a la defensiva? Quants de nosaltres estaria d'acord amb aquesta frase: «La paraula "racista" no és descriptiva, sinó pejorativa. És el mateix que dir: "No em caus bé"». Aquestes paraules les va dir el supremacista blanc Richard Spencer, que, com Trump, es qualifica a si mateix de «no racista». Quants de nosaltres que menyspreem els Trump i els supremacistes blancs del món també ens definim com a «no racistes»?

Quin problema té ser «no racista»? És una reivindicació que comporta neutralitat: «No soc racista, però tampoc no m'oposo agressivament al racisme». Però en la lluita contra el racisme no hi ha neutralitat. El contrari de «racista» no és «no racista». És «antiracista». Quina diferència hi ha? El racista defensa la idea d'una jerarquia racial; l'antiracista defensa la idea d'igualtat racial. El racista creu que els problemes provenen de certs col·lectius, l'antiracista situa l'arrel dels problemes en el poder i les mesures polítiques. El racista permet que les injustícies es perpetuïn, l'antiracista planta cara a les desigual-

tats racials. Entremig no hi ha cap espai segur «no racista». La pretesa neutralitat del «no racista» és una màscara per al racisme. Això pot semblar dur, però és important que apliquem des del començament un dels principis centrals de l'antiracisme, que és recuperar l'ús correcte de la paraula «racista». El terme «racista» no és, com diu Richard Spencer, pejoratiu. No és la paraula pitjor de la llengua; no equival a una calúmnia. És un terme descriptiu, i l'única manera de capgirar el racisme és identificar-lo, descriure'l i desmantellar-lo d'una forma coherent. L'intent de convertir aquest terme descriptiu tan útil en una calúmnia gairebé inservible pretén, és clar, aconseguir el contrari: sumir-nos en la inacció.

La idea de ser «daltònic racial» és semblant a la idea de ser «no racista», perquè com el «no racista», l'individu daltònic racial, en no veure aparentment el color, tampoc no veu el racisme i cau en la passivitat racista. El llenguatge del daltonisme racial, com el llenguatge del «no racista», és una màscara per amagar el racisme. «La nostra Constitució és daltònica racial», va proclamar John Harlan, jutge del Tribunal Suprem dels Estats Units en el seu dissentiment en el cas Plessy contra Ferguson, que va legalitzar les lleis segregacionistes Jim Crow de 1896. «La raça blanca es considera a si mateixa la raça dominant d'aquest país», va afegir el jutge Harlan. «No dubto que ho continuarà sent sempre més si es manté fidel al seu gran llegat». Una Constitució daltònica racial per a uns Estats Units supremacistes blancs.

És bo saber que ser racista o ser antiracista no són identitats fixes. Ara podem ser racistes i d'aquí a un minut, antiracistes. El que diem o fem respecte de la raça determina, en cada moment, el que som, no el qui.

Jo abans era racista gairebé sempre. Ara estic canviant. Ja no m'identifico amb els racistes proclamant que no soc racista. Ja no parlo per mitjà de la màscara de la neutralitat racial. Ja

no estic manipulat per idees racistes que em fan veure els grups racials com un problema. Ja no crec que una persona negra no pugui ser racista. Ja no controlo cadascuna de les meves accions segons un jutge blanc o negre imaginari, intentant convèncer els blancs que soc un humà igual que ells, o intentant convèncer els negres que jo també represento la raça. Ja no em preocupa si les accions d'altres negres perjudiquen la meua imatge, perquè cap de nosaltres no som representants de la raça, ni cap individu no és responsable de les idees racistes d'un altre. I m'he adonat que el procés per passar de racista a antiracista és continu; demana que entenguem i rebutgem el racisme basat en la biologia, l'ètnicitat, el cos, la cultura, la conducta, el color, l'espai i la classe. I a més a més, implica estar preparat per lluitar en els punts d'intersecció entre el racisme i altres fanatismes.

Aquest llibre parla, fonamentalment, de la lluita de base en què estem tots ficats, la lluita per ser plenament humans i aconseguir que els altres també ho siguin. Hi explico la meua pròpia trajectòria, el viatge d'un noi educat en la consciència racial en conflicte de la classe mitjana negra de l'era Reagan, que després va trencar a la dreta per agafar l'autopista de deu carrils del racisme antinegre, on, misteriosament, no hi ha policia i on la gasolina és gratuïta, i que després va agafar la carretera de dues direccions del racisme antiblanc, on la gasolina és escassa i hi ha policia arreu, fins que va trobar el trencall de la carretera sense asfaltar i sense enllumenat de l'antiracisme.

Després d'haver fet aquest viatge tan penós fins a la carretera sense asfaltar de l'antiracisme, la humanitat pot arribar a la clariana d'un futur possible: un món antiracista en tota la seva bellesa imperfecta. Un món que pot fer-se real si ens centrem en el poder en comptes de la gent, si ens concentrem a canviar les polítiques en comptes dels col·lectius. Això és possible si deixem enrere el cinisme davant del racisme permanent.

Sabem ser racistes. Sabem fingir que no som racistes. Ara hem d'aprendre a ser antiracistes.